

Tot het glinstert

Meer lezen?
www.kathymathys.nl

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Kathy Mathys

Tot het glinstert

Ambo|Anthos
Amsterdam

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van
Van Grunsven Creative Management,
zie ook: www.vangrunsvencm.com

ISBN 978 90 263 6601 7
© 2024 Kathy Mathys
Omslagontwerp Marry van Baar
Omslagillustratie © Pai Dekkers
Foto auteur © Dirk-Jan van Dijk

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor mijn schrijfstudenten, die van vroeger, nu en later

‘How we live our days
is, of course, how we
spend our lives.’

Annie Dillard – *The Writing Life*

‘Hold it to your ear,
this echo-chamber, harbouring
the sounds and rhythms of the sea.’

Elizabeth Wiggs – *The Shell*

DEEL I

Het einde van het begin

2018

Dit zijn de woorden waarmee ik begin: ‘Er zijn twee soorten verhalen. Eerste soort: de komst van de vreemde. Klop, klop, klop, wie is daar?’

Mijn schrijfstudenten kijken me verwachtingsvol aan. Een enkeling richt zijn blik op de deur.

Ik laat de stilte aanzwellen – wie lang genoeg in het openbaar spreekt, ontwikkelt vanzelf een gevoel voor dramatiek. ‘Denk aan de western waarin de slechterik de salondeuren opengooit. Iedereen houdt op met praten, je kan een speld horen vallen. Denk aan alle verhalen over nieuwe vrienden, nieuwe burens. Aan Jay Gatsby, aan Edward Scissorhands.’

‘E.T.’ zegt een jongen op de laatste rij.

‘Heel goed,’ zeg ik.

De geur van jong zweeft, van appeladem. Ik open een raam en laat de zeelucht langs mijn armen stromen. In de verte klinkt een zweefvliegtuig, het gekrijs van meeuwen. Op de vensterbank: zandkorrels fijn als kristalsuiker.

‘Tweede soort: het hoofdpersonage gaat op reis.’

‘Frodo,’ zegt een meisje voorin.

‘Gulliver,’ klinkt het verderop.

Met de tweede categorie hebben ze minder moeite dan met de eerste. Nu is het wachten op een wijsneus die komt aanzetten met een verhaal dat niet in een van de vakjes past. Deze keer is het een jongen op de voorlaatste rij. Ik vertel hem dat een innerlijke reis ook een reis is, dat er eindeloos veel manieren zijn om een plek te verlaten.

‘Ik laat mijn personage op reis gaan naar haar *inner* Beyoncé,’ zegt de jongen.

‘Dat wordt een pittige,’ antwoordt zijn buurvrouw. Iedereen lacht. Een geslaagde les, ik weet het nu al. Twee meisjes op strandslippers ruiken naar de branding, naar zeezout en wier, merk ik wanneer ik langs hun tafels loop. ‘Schrijf over je vroegste herinnering,’ luidt mijn eerste opdracht. En vervolgens: ‘Schrijf over de bezoeker van wie je wenste dat hij nooit op je deur had geklopt.’

Mijn summerschool voor jongeren is, net als vorig jaar, volgeboekt. Van alle plekken waar ik heb lesgegeven, is de workshopruimte in Tate St Ives mijn favoriet. Het zicht op de wervelende luchten blijft me verrukken. Aan de muur hangen kinderteekeningen. Op een ervan vormt de zee een wirwar van diepblauwe lijnen. De zon, citroengeel, werpt strakke stralen op het water.

De gretigheid van deze schrijvers ontroert me, het gekras van pennen maakt me rustig. Nu al weet ik dat enkelen van hen me zo zullen raken door de verbazing die siddert in hun stem. *Heb ik dat echt geschreven? Is het echt goed?*

Sommigen schamen zich in het begin, anderen klinken vanaf de eerste voorgedragen zin alsof ze de wereld al jaren verblijden met hun woorden en misschien doen ze dat ook wel, maken ze deel uit van de bloggergeneratie, die geen moeite heeft met een overdadig gebruik van de ik-persoon.

De concentratie op hun jonge gezichten, de rimpel die zich

tussen hun wenkbrauwen vormt. Open gezichten zijn het, bloemen. Ik kijk hen een voor een aan.

Mijn blik houdt stil bij een meisje op rij drie. Haar linkerhand zit als een klauw om haar pen, ze schrijft stevig door. Meteen gaat mijn hartslag van traag naar bezeten zonder dat ik doorheb waarom. Dan kijk ik beter. Een paarse haarlok heeft ze, zongebruinde armen. Het kan toch niet waar zijn? Ze haalt haar blik van het blad en kijkt me recht aan.

Aan het eind van de les schrijf ik de huiswerkopdracht op het bord. Ik sta te trillen op mijn benen, heb de les eerder afgerond. Wanneer ik me omdraai, is het meisje met de paarse lok verdwenen. Net haar moeder, denk ik terwijl ik mijn spullen in mijn tas stop. Emily vertrok ook graag in stilte. Ik sluit de ruimte af en loop via de vaste collectie naar de uitgang. Misschien wacht ze me op bij de trappen of staat ze te dralen bij de ingang van de museumboetiek. Maar behalve een ouder echtpaar en twee studenten met schetsblokken kom ik niemand tegen. Wellicht liet ik me misleiden door die furieuze manier van schrijven. Ik heb lang genoeg geleefd om te weten dat mijn ogen me kunnen bedriegen.

Ik moet denken aan die keer dat ik Emily meende te zien bij een Brussels metrostation. De vrouw die mijn aandacht had getrokken, rommelde in haar tas zoals zij dat altijd deed: woest, alsof haar leven ervan afhing.

Alleen: je komt hen nooit tegen op straat, de mensen van lang geleden. Wel bevolken ze je dromen, waar ze zich ophouden in onherkenbare huizen. Ook Emily. In mijn dromen lacht ze haar meisjeslach of verschijnt ze als de oudere Emily, een vrouw die ik slechts ken van die fatale nacht. In die tweede droom heeft haar hele lijf zich volgezogen met een daadkracht die me verlamt, waarna ik bezweet wakker word.

Via de zeedijk loop ik naar het huis van mijn tante Gertrude, bij wie ik verblijf. De schoolvakantie is bijna voorbij, al valt daar niet veel van te merken in het centrum van St Ives, waar het op de terrassen naar gebakken vis ruikt – aan zee komt de nazomer later. Vooral dit jaar. Te heet is het, te droog. Badgasten klonteren samen bij de menukaarten van restaurants, hun stemmen fel, uitgelaten, hun huid roodverbrand met witte zoutkringen.

Gertrude is de enige van de drie Burt-zussen die nog leeft. Ze draagt korte rubberen laarzen, ook in de zomer, maakt grappen tegen haar kippen. Vandaag kookt ze soep bij het open keukenraam. Mijn tante heeft een smalle taille, een platte borst, pezige armen. Ik heb me weleens ingebeeld dat ze een actrice is die de rol van mijn moeder vertolkt. Zoiets zou ik haar nooit vertellen, ze zou mijn woorden weglachen of me meewarig aankijken, zoals ruim twintig jaar geleden, toen ik aankondigde dat ik iets aan het schrijven was over mijn moeder, haar middelste zus. Gertrude hield niet van het boek, ze vond het te lief, te Engels, te zeer geënt op de moeders uit de kinderboeken die ik las. Theekopjes en zoete gebakjes: zo wás haar zus helemaal niet. Ze had gelijk, natuurlijk. Maar wat kon ik anders? Als de werkelijkheid te weinig gestoffeerd is, dan rest enkel de mythe.

‘Hoe was het?’ vraagt ze.

‘Prima. Vind je het goed als ik even ga liggen voor het eten?’

‘Doe maar.’

Naast het bed staan rozen. ‘Theerozen. Je moeders favoriet,’ had Gertrude gezegd toen ze de vaas naar boven bracht; haar woorden hadden iets van een gebed, van een liefdevolle aanraking.

Na het avondeten maken we een wandeling langs het strand. Op de vraag waarover de studenten schreven, antwoord ik: ‘De ra-

barbertaart van hun oma, de plek met stugge haren in de vacht van hun teddybeer waarop ze te veel sabbelden.’

Gertrude glimlacht, raapt een kei op voor het muurtje dat ze aan het bouwen is in de achtertuin. Voor een tachtigjarige vrouw is ze lenig en snel. ‘Magnus is ziek.’ Al haar kippen krijgen namen en het maakt haar niet uit of het jongens- of meisjesnamen zijn. ‘Ze zit al drie dagen in een hoek van het hok. Als het morgen niet beter gaat, laat ik de dierenarts komen.’ Magnus is haar kroonjuweel, ze duikt het meest nog op in gesprekken met mijn tante. Gertrude bukt om een scheermes op te rapen. ‘Leg die maar naast je hoofdkussen.’

‘Voor als ik ’s nachts de zee mis?’ zeg ik lachend.

‘Nee, om beter te slapen. Met de gekartelde rand snij je enge dromen aan stukken.’

Ik geef haar een plagerige tik met mijn elleboog. ‘Hij is mooi.’ De schelp weegt haast niets in mijn handpalm.

Door die enge dromen moet ik weer aan Emily denken en aan haar dochter, Billie. Het kind was klein geweest voor een zesjarige. Zwijgend had ze me aangekeken, haar ogen helder, alert. Ze had me het Franse sprookjesboek getoond waarin ze had zitten lezen. ‘Weet je hoe het afloopt?’ vroeg ze me.

‘Ze leefden nog lang en gelukkig,’ zei ik, een antwoord waarmee ik troost wilde bieden, maar waarmee ik, zo zou ik later ontdekken, de scherpte van haar geest had onderschat.

Ter hoogte van Tate St Ives zit een groep jongeren te zingen. Een fles goedkope alcohol gaat van mond tot mond. Ik zoek haar tussen de gebronsde armen en benen, maar van het meisje met de paarse lok is geen spoor te bekennen.

Later die avond gaat Gertrude langs in het kippenhok om te kijken hoe het met Magnus gaat. Wanneer ze het huis binnenkomt,

ziet ze er afgepeigerd uit. Haar ogen diep in de kassen, haar gezicht lijkt langer dan het is. We hebben de gewoonte om de dag af te ronden met een borrel, maar vandaag gaat mijn tante vroeg naar bed. Ze laat haar rubberen laarzen achter bij de deur en trekt een paar instappers aan die ik haar zelden heb zien dragen; meestal loopt ze binnen op blote voeten. Ik kijk haar na terwijl ze de trap opklimt en herinner me dan dat ik het paarsroze van haar hielen eerder in die sloffen heb gezien, lang geleden, tijdens een winter waarin ze zo ziek werd dat ik vreesde voor haar leven. De griep die haar wekenlang in bed hield, scheen af en toe te wijken om zich dan weer over haar hele lichaam uit te strekken. Een amorf wezen, dat zich aan het eind transformeerde tot een longontsteking. Op de dagen dat Gertrude helder was, werkte ze me de kamer uit. Ze gruwde ervan om bekeken te worden in haar slaap. Toch heb ik haar vaak genoeg zien liggen, ijlend en mompelend. Hele bladzijden vulde ik met de kleur van haar vel, het ritme van haar ademhaling, de geur van ziekte en pijn; eerst uit verveling, later haast obsessief zoekend naar de juiste woorden voor mijn waarneming. Die hele episode is in mijn herinnering gereduceerd tot enkele beelden. Gertrudes voeten onder de quilt, haar lippen, de sombere wolkenmassa waarop het slaapkamerraam uitzicht bood.

Eén nacht zal ik nooit vergeten. Ik zat bij het bed van mijn tante te lezen in een boek over Barbara Hepworth, die zich voor haar beeldhouwwerken liet inspireren door het landschap van St Ives. Net toen ik de biografie opzij wilde leggen om thee te zetten, begon Gertrude te praten in haar slaap. Dat deed ze wel vaker, alleen nooit zo hard. Ze zei: 'De doden hebben honger.' Ze bleef het herhalen: 'De doden hebben honger. De doden hebben honger.'

De slaapkamerdeur van mijn tante gaat met een zachte klik dicht. Ik doe de lichten uit en loop de trap op, ben te moe om mijn kleren uit te trekken. Ik droom over de meisjes met teen-slippers. Ze verzamelen zeewier, het glibberige spul puilt uit de zakken van hun shorts.

Om halfvier schiet ik wakker. Inslapen lukt niet meer. In verhalen over slapeloze nachten staat altijd hoe de personages liggen te woelen. Ik niet. Ik bevries. Ik luister. Naar mijn binnenkant, naar de geluiden in huis. Op de momenten dat ik bijna wegglijd, begint mijn hart te bonzen, zodat ik weer klaarwakker ben. De trap af op blote voeten, water drinken in de keuken. In de verte het geraas van de branding. Ik denk aan hoe Billies vader erbij lag die laatste nacht. Het duifgrijze vest, het zwarte haar dat als zeewier om zijn kruin zweefde. Ik vul mijn waterglas bij en noem zijn naam zachtjes, zonder geluid te maken. Bruce. Brucie. Sinds zijn dood, elf jaar geleden, komt hij elke nacht langs in mijn hoofd. Ik zie de blonde haartjes op zijn onderarmen, zijn kaplaarzen vol moddervlekken. Dan draai ik me om in bed, in de hoop dat de beweging de herinnering zal wegvagen. Vandaag lukt dat trucje niet. Ze blijven maar komen, de beelden en stemmen van lang geleden.

De volgende dag schrijf ik voordat de les begint woorden op het bord: *Personage, naam, leeftijd en verlangen*. Het geklik van hakken op de trap. Ik spits mijn oren en noteer: *grootste angst*. Ik draai me om en ze staat vlakbij. Hotpants, panty's, korte laarsjes.

'Billie,' zeg ik. Met die hotpants lijkt ze minder op de kleine Billie die ik heb gekend. Toch weet ik het nu zeker. Tere sleutelbeenderen, kleine nagels als van een pop, haar dat er wat vet-tig uitziet.

'Je haar is korter,' zegt Billie.

‘Korter en grijzer. Ik had je gisteren pas aan het eind herkend.’ Ik doe het rolgordijn omhoog en zet een raam open. Sommige mensen zien er minzamer uit wanneer je meer licht op hen laat stralen, alsof ze dan in staat zijn tot zachte handelingen. Billie niet. Net als haar moeder heeft ze een gezicht waarvoor middeleeuwse meesters zich naar hun atelier zouden spoeden; zowel engelachtig als aards, zowel kinderlijk als sensueel.

Vragen over haar gehaaste vertrek gisteren en over Emily dienen zich aan in mijn hoofd.

‘Ik had geen tijd voor het huiswerk.’

Ik schiet in de lach en Billie lacht mee. Ze moet bijna net zo oud zijn als haar moeder toen ik die leerde kennen. ‘Dus je schrijft.’

Ze haalt haar schouders op. ‘In oktober ga ik studeren in Londen.’ Ze kruist haar armen voor haar borst, alsof ze zich met deze houding schrap wil zetten voor het volwassen leven, en vertelt over haar zoektocht naar een kamer, hoe deprimerend het allemaal was: de schimmel op de muren, de onbestemde vlekken op het tapijt. Ze had geluk met haar kamer van drie bij drie met uitzicht op het park. ‘In de lente hoor je de vogels fluiten, vertelde de huisbaas.’

‘Wat ga je studeren?’

‘Biologie.’

‘Dus daarom kwam je naar St Ives. Voor de planten en de zeedieren.’

‘Niet echt.’ Billie komt dichterbij. Ze houdt mijn blik vast.

‘Daar was ik al bang voor,’ zeg ik. ‘Hoe is het met je moeder?’

‘Een tijd niet gesproken.’

‘Ik ook niet.’

Nog een stap dichterbij. ‘Ik wil weten wie mijn vader echt was.’

Die nacht komt van slapen niets. Ik lig te zweten in bed, denk aan de zomers waarin ik hier, in deze kamer, over mijn studenten trachtte te schrijven. Het bleef bij aanzetten, de juiste vorm liet zich niet vinden. Emily verscheen te eenzijdig op de bladzijden, ik maakte van haar een kring met elfenjurkjes; Bruce kreeg te dramatische contouren. En nu? Zou het me deze keer wel lukken?

Met bevende vingers grijp ik naar het waterglas naast de thee-rozen. Het beeld van kleine Billie golft door mijn hoofd. Zes jaar is ze, we zijn in Frankrijk. 's Nachts schreeuwt ze ons wakker na een nachtmerrie. Bruce leest sprookjes voor om haar te kalmeren, zijn woorden klinken door het koetshuis. Het is de eerste van vele nachten waarin het kind niet doorslaapt. 's Ochtends plukt ze met half dichtgeknepen ogen stukjes van haar brood.

Ik stap uit bed, trek een oude kamerjas van Gertrude aan en haal een nieuw notitieboek uit mijn reistas. Het kan me niet meer schelen in welke vorm mijn oud-studenten op het blad verschijnen, als ik maar rustig word. Ik schrijf 1996 en begin.

1996

Brussel, 18 augustus. De hitte sloop door de straten, begon zich te nestelen in de huizen. Op de trap klonk het montere geroffel van voetstappen.

Sylvia reikte me een slanke hand en hing haar jasje op aan de leuning van een van de stoelen die ik rond de tafel had gezet. ‘Aangenaam,’ zei ze. Hermès-sjaaltje, ballerina’s. Niets deed vermoeden dat uit dit nette meisje telkens een klaterlach zou komen kruipen wanneer iemand iets grappigs vertelde.

‘Wat een mooie ruimte!’ Ze liep naar het raam, haar rug recht als die van een paspop. Ik schatte haar iets ouder dan ik. ‘Best koel nog hier. De noordkant?’

Ik knikte, schonk haar waterglas vol. ‘Dit was mijn moeders tekenatelier.’

‘O ja? Wat tekende ze?’

‘Zeeleven. Wieren waren haar favoriet.’

‘Ah, *la mer*...’ Sylvia nam een flinke slok. ‘Ik heb er zo’n zin in.’

Uit de traphal klonk inmiddels traag gesjok. Met klamme handen – de spanning van de eerste les – haastte ik me naar de deur waar Bruce stond te dralen. ‘Kom binnen!’ zei ik.